ՀԱՅԳՍՏԱՆԱՅՑԱՑ ՏԱՐԻ Թիւ 1584 ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆԻՍ 1884 (Ն. Տ.) 11 ՕԳՈՍՏՈՍ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ

ԱԶԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

20 վարպ

ՊԱՅՄԱՆԻ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ եւ գաւառաց համար 6 մէճիտ
Վեցամսեայ 3 »
Ծանուցմանց տող մէկ անգամի համար 2 դրուշ է. աւելի անգամներու համար սակարկութիւն կը լինի:

Տէր և Տնօրէն Մ. Յ. ՄԷԼԻՔԵԱՆ

ՊԱՏՄԱՆԻՔ

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ եւ այլ գրութիւն պէտք է ուղղել Մ. Յ. Մէլիքեան, Պապը Ալի ձաստէսի թիւ 20 Տ. Ճիվէլէկեան և Ֆէնէսիի տպարանը:

Խմբագիր Բ. ՊՈՉԱՃԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ 30 ՅՈՒՆԻՍ

ԱԶԳՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄՇՈՑ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏԻ ՎԱՆՈՒՅ ՎԻՃԱԿԸ

—

Մուշ, 10 յունիս 1884

. . . Խմբագրատեղւոյ Տէր.

Մշոյ Ս. կարապետի վանուց իրաց ալէկոծ և խառնակից վիճակին վրայ նախորդ նամակներովս Տարկեղած տեղեկութիւններն Հայտարած եմ: վանքին ծանուցեալ խըռովութիւնն այն աստիճան աստակացաւ, մինչեւ որ մի քանի վարդապետք՝ արք Օրմանեան էին, յարձակեցան և ջարդեցին առաջնորդարանին դուռն, որոյ վրայ պատուիրակ յուսուեըվ վիճակային ժողովուրդն, իր կողմէ փոխանորդարար 20–30 իշխանաւոր ուղեւ վ՛ը ա եւոյան քննեն վանքի վիճակն, իմանան խըռովութեան չարժառիթն և եթէ կարելի է, այդ խռովութեան վերջ մը տալով մեկնին և Պատրիարքարանին ալ տեղեկագրեն:

Սակայն երբ ժողովուրդը վանք հասաւ, Օրմանեան կուսակցութիւնն ոչ միայն չուզեց անոնց միջամտութիւնն ընդունիլ, այլ երբեւ ժողովուրդ անգամ չձանչնալ յանդգնեցաւ, որոյ վրայ ժողովուրդը զայրանալով խռովութեան պարագլուխները եղիչէ և Մեսրոպ վարդապետները ուզեց դուրս ձգել, բայց երբ անոնք դարձեալ ընդդիմացան, ժողովուրդը նկատելով որ յիշեալ վարդապետք եթէ վանքը մնան, անկարելի՛ է որ խաղաղութիւն հաստատուի Մշոյ Սբժ. փոխանորդին միջոցաւ զանոնք դուրս ձգել տուաւ, և ապա անցնելով փոխանորդութեան քննութեան՝ տեսաւ որ Օհան վարդապետն ապօրէն և բռնի կերպով յափշտակած է Աբժ. խոբէն վարդապետէն վանքի տեղապահութիւնն. ուստի յարգելով օրէնքը, ազդարարեց Օհան վարդապետին՝ որ դադրի իր անկարգ պաշօնէն և հնազանդի վանքի նախորդ տեղապահին, մինչեւ որ Պատրիարքարանէն տնօրինութիւն մը լինի:

Թէպէտ բոլոր ժողովուրդեան կարծիքն էր ա՛չ Տ. խոբէն և ա՛չ ալ Օհան վարդապետներն ընդունիլ իրենց տեղապահ, և այդ պաշօնս յանձնել կ՛ուզէր խաչատուրեան Աբժ. Տ. Թադէոս վարդապետին. սակայն խոհեմութիւն համարեց Պատրիարքարանին սպասել:

Մեր երկրի ամբողջ ժողովրդեան և Մխաքանութեան դլխաւոր մասի բաղձանքն էր և է որ կա՛մ Աբժն. Ս. Հայրիկն և կամ Գեր. Տ. Գարեգին վարդապետը լինին վանահայր Ս. կարապետին, և ասոր համար մինչեւ յարմար բարեմիտ հանրագրեր, հեռագրեր պրկուեցան ի Պատրիարքարան և Պատրիարքարանն անոնց ոչ միտն պատասխան տուաւ: Միւս կողմէն զարմանալի է Պատրիարքարանի ընթացքն, փոխանակ խռովութիւնն վերջնականապէս դադրեցնելու՝ կրնայ բորբոքել տուաւ ձակոր վարդապետի պէս «խեղճ ու կրակ» բայց Օրմանեանի կուսակից վարդապետն Ս. կարապետի վանքի համար առաջնորդ կարգելով:

Եթէ Ազգ. կեդր. վարչութիւնն չը փութայ ձակոր վարդապետն հանել իւր պաշօնէն և արժանաւոր մ՛անուանել, հնարաւոր է հանդարտ վիճակիչնոյ փափաքանաց համեմատ Ս. Հայրիկն և կամ Գեր. Գարեգին վարդապետ չանուանէ վանահայր Ս. կարապետի, անկարելի է, որ յուսմունք վերջ տանին և ամէն ... ի վիճաւոր, վասն զի ընդհանրապէս յայտարարած են. որ եթէ Ս. Հայրիկ կամ Գեր. Տ. Գարեգին վարդապետ չվարչուին վանահայր, «մէկ հատ յարեան» պատուղ չպիտի տանք:

Աբդէն խնամէն, Պատանըզէն և վարտոյէն մերժուելնան իրակներն. միւս երկու վիճակին ալ անանց պիտի հետեւին: Այս տարի ուխտաւորն ալ պակաս է, ինչ պիտի լինի վանքի վիճակ, Աստ Հայր Օրմանեան գիտէ:

Մեր ժողովրդեան և վանքին միայն Հայրիկ և Գարեգին վ. Սբրուանձտեանց կրնան օգտակար լինել իրենց բարեժանանակայ վարձատրութեամբ և մեր ժողովրդեան ու օտար տարերայ վրայ ունեցած ազդեցութեամբ. ընդհակառակն եթէ այս երկու ազգանուէրը եկեղեցականաց տեղ ուրիշ Ա՛նաւանտ Ս. կարապետի, արդիւնքը պիտի լինի վանքին և երկրին վնասը և խռովութեանց չարունակութիւն ու բորբոքում և անոր ալ ի՞նչ կարելի է ծագիլ, մեր կեդր. Պատուարչութեան խորին ուշադրութեան կը յանձնեմ:

* * *

ԳԱՂԱՓԱԿԱՆ

—o—

ՋԱՆԱՋԱՆ ԼՈՒՐԸ

—

ԼՈՐՏԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ—Լոնտրայէն Ֆրանսական Մամուլ լրագրին ուղղակ հեռագիր մըն՛ըակ թէ, Պ. կլատսթընն առ այժմ ուզեր Լորտերու ժողովը ընդհանրապէս յայտնացնել, զոր ծայրայեղ ազատականք երկուց հիմնագրի ճակատը գրած են, սակայն մնացեալ ե նըշաւ անակնկալ այլ ոչ ուաղ ծայրայեղ և յանդուգն փոփոխութիւն մը մուծանել Լորտեու ժողովոյ կազմութեան մէջ: Պ. կլատսթընն պարզապէս կ՛ուզէ «նոր արիւն» մուցանել Լորտերու ժողովոյն մէջ, որպէս զի նախարարութեան հեռանելուն կատակիցներէն նոր լրացեր անտ անելով: Կ՛ըսուի թէ ծայրայեղ ազատական կուսակցութեան նշանաւոր անդամներէն 30ը մէկ անգամէն Լորտ պիտի անուանուին՝ Լորտերու ժողովոյն մէջ հինաւուրց պահպանողականութեան պահպանողական ազդեցութիւններն հակակշռելու համար: կը յարեն թէ վիկթորիա թագուհին արդէն ընդունած է Պ. կլատսթընի այն ծրագիրը:

ՕՕՄ. ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ. — Քանի որ օտար թագաւորնոյ փակման խընդիրն օրուան քաղաքական խընդրոց օրակարգը կը դառնայ, օգտակար կը համարինք Օսմ. թագաւորնոյ և հեռագրատանց մէկ համիրճ վիճակագրին հրատարակել, Մէմորիալ Տիվրոմաթիկ յըշատրէն քաղելով:

կան 344 պաշտօնատարներուն թագաւորնոյ և պաշտօնատարաց միջեւ կեցած տարբերութիւնը սա քրոպլեմներէն առաջ կու գայ մէկ, այն տեղերն ուր հեռագրատուներ կը պտտին, թագաւորնոր և հեռագրատունք ի մի ձուլուած են:

Ներքին թագաւորական վարչութիւնն 245 կայարաններ ունի և 1,600 մղ կը գործածէ: 1882 մարտ 1էն մինչեւ 1883 մարտ, այսինքն մէկ տարուայ միջոցին, յիշեալ վարչութիւնն 2,378,030 կտոր նամակ և պահազան նիւթեր ուղարկած է, որոց 656,325ը պաշտօնական էին:

Միջազգային թագաւորական վարչութիւնը 424,268 կտոր նամակ և այլ նիւթեր ղրկած է օտար երկիրներ և 335,703 կտոր ալ առած:

Թուրքիոյ հեռագրագիծք 23,388 հազարամեթր տարածութիւն մ՛ունին: Հեռագրական գրասենեակաց թիւն է 464, որոց 443ը Պետութեան և 21ն երկաթուղեայ կը վերաբերին: Պաշտօնատարաց թիւն է 3,281:

464 հեռագրական գրասենեակներէն 359ը միայն ներքին հեռագրաց և 104ը թէ՛ ներքին և թէ՛ միջազգային հեռագրաց յատկացեալ են, Այս գրասենեակներէն 133ը գիշեր ցորեկ միշտ բաց են, 160ը միայն ցորեկներով կը բացուին և 171ն օրուան քանի մը ժամերը միայն բաց կը մնան:

1882 մարտ 1էն մինչեւ 1883 մարտ 1 Թուրքիոյ ներսերը ղրկուած հեռագրաց թիւն է 1,009,322 որոց 890,082ն արեւելեան լեզուաւ, 119,240ը արեւմտեան լեզուաւ և մնացեալ միայն 322,334ը աւելցած եղած են, որովհետեւ միւսները պետական հեռագրեր էին: Միջազգային թղթատարական վարչութիւնը 123,967 հեռագիր ղրկած է օտար երկիրներ, 123,844 հեռագիր ընդունած է և 44,736ն՝ աւելի հեռագրեր ալ Օսմ: գրասենեակներէն փոխանցմամբ անցած են:

ՄԱՏԱԿԱԲԵՐ. — Ընդհանուր Եւրոպական ժողովոյ օգաստ. 4ի նստման մէջ, Պ. Ռիվիւր հարցուց նորագոյն պարագաներն իմանալ պարծոյ նախարարութեան խորհրդականին, իմ Ֆրանսական կառավարութիւնն իւր դիւանագիտութիւնները պաշտօնապէս հայտարարած էր Մատակասքարի, և իմ որովհետեւ Մատակասքարի Ըրոյց մէջ Ֆրանսական նաւային պարծանքն կրնան վնասել անգլիական վաճառականութեան, Բրիտանական կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ: Ընդհանուր տեղեկութիւնները պաշտօնապէս հայտարարուած մը պատճառ չեն որ ան ալ դեկուցամէ չ՛առայած Ֆրանսական կառավարութենէն: Ընդհանուր պրահատ մը Մատակասքարի ուղեւորած է և անոր նպատակն է պաշտօնատարաց թիւն ուժեղցած է, այնպէս որ կրնան բաղձալով պաշտպանել թիւնները ընդ անգլիական հայտակայ: Ֆրանսայի կառավարութիւնը սակայն ապահովութիւն տուեր է Ընդհանուր թէ, հրամանդրկուած է Մատակասքարի Ֆրանսական նաւատորմին, որպէս զի ձեւով հայտակայ կարելի եղածին չափ քիչ վնաս պատճառելու ձեւը պտրծէ:

ՍԵՐԲԻԱ ԵՒ ՊՈՒԼՂԱՐԻԱ. — Լրագրաց ամանդ կարծեաց հակառակ, Սերպիոյ և Պուլկարիոյ միջեւ ծագած վէճը տակաւին հեռի է պահպանելէ յուժման մը մերձենալէ: Սակայն դիւանագիտական ասկիոյ մէջ կը յուսացուի թէ, միջազգային յանձնախումբն երկու տանէն միայն պիտի կրնայ իւր վճիռն արձակել այս խընդրոյ վրայ: Այս երկու տուեալն մէջ քանի մը նոր պաշտօնագրեր պիտի գտնէ: Յանձնախումբն ամենէ աւելի պրաղեցնող խնդիրն է Պրէկովացի պարծրն, որ յարդ անցած կը սեպուի: Երկու տահմանակից կառավարութիւնք կը պահանջեն զոյս կէտ՝ մի և նոյն տպդուածքեամբ, և ինչպանէ Լիբրաքանչիլը կը ջանայ իւր վաճառները լսելի ընել խնդիրը լուծելու պաշտօն ունեցող իրաւարարաց քով: Սակայն այս խնդիրը կարգադրելու համար պարզ միջոց մը կայ: պէտք է Պերլինի դաշնագրին դիմել, որ Սերպիոյ կոմսին պարզարական տահմանագլուխը կ՛որոշէ, թիմնք պետին ընդ այդ քով: Այս տահմանագ ձին նայելով, Պրէկովան Պուլղարիոյ կը սեպուի: այս պարագայն մէջ դժուարութիւն չկայ: Բայց

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՐՑԸ ՄԱՐՏԻ 15-ԻՆ

— Ինչպե՞ս է ընդունվում հարցը Հայաստանում։

Ա. Ղ. — Ձեր բանաստեղծությունները ոչ մի արժեք չեն ներկայացնում։ Ուղարկեցեք նորերը, կարդանք, տեսնենք։

Ա. Ա. — Ձեր նամակը ստացանք։ Ուղարկեցեք նորերը, կարդանք, տեսնենք։

Ա. Ղ. Ց. — Ձեր նամակը ստացանք

—Մխիթար աղա ջան . . . Հովսէփ ։

Մխիթար ինձ ամէն օրուան պէս ուրախ չէր երեւում ։ Ինչ-որ մի ծանր միտք էր յուզում նրան ։ Ես ուզում էի հարցնել նրան , բայց չէի համարձակւում ։ Ես գիտէի , որ նա ինքն իրան ասելիք ունի ։ Ես սպասում էի , որ նա ինքն ինձ կասի ։ Եւ ես չսխալւեցայ ։

Մխիթար աղան ինձ ուղարկեց Ղարսի մէջ մի գործով , որ ինքն էր ուզում անել , բայց չէր կարողանում ։ Ես գնացի ։ Ճանապարհին ինձ հանդիպեցան մի քանի ուղեւորներ , որոնք Ղարսից էին գալիս ։ Ես հարցրի նրանցից , թէ ինչ կայ Ղարսում , ինչ լուր կայ ։ Նրանք ասացին , որ ոչ մի լուր չկայ , ամէն բան հանգիստ է ։ Ես ինձ համոզեցի , որ Մխիթար աղան ինձ ուղարկեց ոչ թէ լուր իմանալու համար , այլ ուրիշ գործի համար ։

Ես գնացի Ղարս , կատարեցի իմ գործը , եւ ետ դարձայ ։ Ճանապարհին ինձ հանդիպեցան ուրիշ ուղեւորներ , որոնք Ղարսից էին գալիս ։ Ես նորից հարցրի նրանցից , թէ ինչ կայ Ղարսում , ինչ լուր կայ ։ Նրանք ասացին , որ ոչ մի լուր չկայ , ամէն բան հանգիստ է ։ Ես ինձ համոզեցի , որ Մխիթար աղան ինձ ուղարկեց ոչ թէ լուր իմանալու համար , այլ ուրիշ գործի համար ։

Ես գնացի Ղարս , կատարեցի իմ գործը , եւ ետ դարձայ ։ Ճանապարհին ինձ հանդիպեցան մի քանի ուղեւորներ , որոնք Ղարսից էին գալիս ։ Ես նորից հարցրի նրանցից , թէ ինչ կայ Ղարսում , ինչ լուր կայ ։ Նրանք ասացին , որ ոչ մի լուր չկայ , ամէն բան հանգիստ է ։ Ես ինձ համոզեցի , որ Մխիթար աղան ինձ ուղարկեց ոչ թէ լուր իմանալու համար , այլ ուրիշ գործի համար ։

Ես գնացի Ղարս , կատարեցի իմ գործը , եւ ետ դարձայ ։ Ճանապարհին ինձ հանդիպեցան մի քանի ուղեւորներ , որոնք Ղարսից էին գալիս ։ Ես նորից հարցրի նրանցից , թէ ինչ կայ Ղարսում , ինչ լուր կայ ։ Նրանք ասացին , որ ոչ մի լուր չկայ , ամէն բան հանգիստ է ։ Ես ինձ համոզեցի , որ Մխիթար աղան ինձ ուղարկեց ոչ թէ լուր իմանալու համար , այլ ուրիշ գործի համար ։

Ես գնացի Ղարս , կատարեցի իմ գործը , եւ ետ դարձայ ։ Ճանապարհին ինձ հանդիպեցան մի քանի ուղեւորներ , որոնք Ղարսից էին գալիս ։ Ես նորից հարցրի նրանցից , թէ ինչ կայ Ղարսում , ինչ լուր կայ ։ Նրանք ասացին , որ ոչ մի լուր չկայ , ամէն բան հանգիստ է ։ Ես ինձ համոզեցի , որ Մխիթար աղան ինձ ուղարկեց ոչ թէ լուր իմանալու համար , այլ ուրիշ գործի համար ։

Ես գնացի Ղարս , կատարեցի իմ գործը , եւ ետ դարձայ ։ Ճանապարհին ինձ հանդիպեցան մի քանի ուղեւորներ , որոնք Ղարսից էին գալիս ։ Ես նորից հարցրի նրանցից , թէ ինչ կայ Ղարսում , ինչ լուր կայ ։ Նրանք ասացին , որ ոչ մի լուր չկայ , ամէն բան հանգիստ է ։ Ես ինձ համոզեցի , որ Մխիթար աղան ինձ ուղարկեց ոչ թէ լուր իմանալու համար , այլ ուրիշ գործի համար ։

—Ինչ , ասում էք , դաման յայտնուել է ։ Ինչպիսի՞ մարդ էր նա , ինչ էր անում ։

Մխիթար աղան ինձ պատմեց նրա մասին ։ Ես ուշադրութեամբ լսում էի նրան ։ Ես ուզում էի իմանալ , թէ ինչ է նա ասելու ինձ ։ Ես ուզում էի իմանալ , թէ ինչ է նա ասելու ինձ ։ Ես ուզում էի իմանալ , թէ ինչ է նա ասելու ինձ ։ Ես ուզում էի իմանալ , թէ ինչ է նա ասելու ինձ